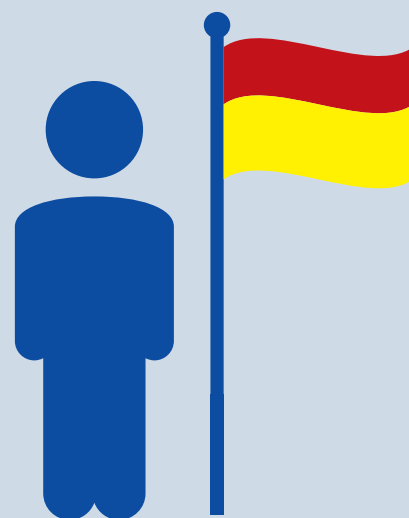

VERSION 1

GUIDE FÖR ÖKAD STRANDSÄKERHET

Svenska
Livräddningssällskapet

INNEHÅLL

FÖRORD	4
Mål	4
Syfte	4
Nuläge.....	5
OMFATTNING FÖR DESSA RIKTLINJER	6
DRUNKNING ÄR ETT GLOBALT PROBLEM	7
Orsaker till drunkning.....	7
Så förhindras drunkningsolyckor	8
ATT FÖREBYGGA OLYCKOR	9
Systematiskt vattensäkerhetsarbete.....	9
Anläggningssäkerhet	10
UPPTÄCKA FAROR PÅ STRÄNDER	11
Strömmar	11
Vågor	11
Frånlandsvind	11
Strandens egenskaper.....	12
Naturliga former	13
Konstruktioner byggda av människor	13
Kustbarriärer	13
Mänskliga faktorer.....	13
FAROR VID OLIKA AKTIVITETER	14
Beteenden som utgör fara.....	14
Personkategorier/grupper med högre risk.....	14
ÖKAD MEDVETENHET OCH INFORMATION	15
ÖVERVAKNING AV BAD	17
Rutiner på platser som övervakas av livräddare/strandvärdar.....	18
Funktioner och ansvar för livräddare/strandvärdar.....	18
SAMVERKAN	20
Sjöräddning.....	20
Räddningstjänst.....	20
Sjukvård	20
Livräddare/strandvärdar	20
Samarbete med räddningstjänst och sjukvård.....	21
KONTAKTUPPGIFTER	22
REFERENSER OCH BILAGOR	23

FÖRORD

Mål

Att öka antalet bevakade stränder är en viktig åtgärd för att förbättra säkerheten och tryggheten för besökare. I guiden finns förslag på riktlinjer som kan underlätta genomförandet.

Syfte

Att stödja ansvariga för stränder i arbetet med en ökad strandsäkerhet. Att som politiker, tjänsteperson eller ägare till strandmark kunna få guidning i hur man får en säkrare strand, sjö eller kustremsa.

- Guida de aktörer som vill starta bevakning av en strand, ett friluftsbad eller sjöbad.
- Ge verksamhetsmässiga ramar för riskbedömningsarbetet.
- Etablera riskbedömning för Sveriges stränder och sjöar. Riskbedömning av stränder finns redan i Europa hos International Lifesaving federation Europé, ILSE, och det är utgångspunkten för detta dokument.
- Upprätta en allmän kunskapsbank om strandsäkerhet, som kan ligga till grund för framtida diskussioner och förbättringar.

Nuläge

Enligt World Health Organisation (WHO) omkommer cirka 372 000 människor i världen genom drunkning varje år vilket motsvarar 42 dödsfall varje timme (WHO, december 2022). Vidare inträffar mer än 90 procent i låg och medelinkomstländer och över hälften av de som drabbas är under 25 år. Män har dubbelt så stor risk att dö som kvinnor och för vuxna är alkohol en mycket stor riskfaktor (World drowning report 2014, WHO).

I Sverige drabbas varje år cirka 440 personer av drunkningstillbud och av dessa överlever cirka hälften¹. De senaste fyra åren har 68 personer omkommit på ett obemannat friluftsbad i samband med bad. Enligt statistiken sker en tredjedel av alla drunkningsolyckor med barn vid en badplats. Inhalation av vatten ner i lungorna orsakar en livshotande syrebrist och vid en olycka är risken för att dö eller skadas svårt mycket hög – mer än 50 procent redan efter 10 minuter under ytan². Kunskap om hur många som drabbas och om riskfaktorer för drunkning är viktiga att känna till samt hur vi förebygger drunkning och konkret agerar när olycka redan inträffat.

Svenska Livräddningssällskapet deltar i International Life Saving Federation of Europé, ILSE, i en grupp som jobbar med strandsäkerhet³.

Vi har en stor andel vatten i Sverige men vi har enbart ett fåtal bevakade stränder. Svenska Livräddningssällskapet rekommenderar att fler stränder och andra badplatser ska bemannas med utbildad personal för att kunna avhjälpa drunkningar och olyckstillbud.

Denna guide är framtagen av Svenska Livräddningssällskapet med bidragande texter från kommunala räddningsorganisationer, SOS Alarm samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

OMFATTNING FÖR DESSA RIKTLINJER

Riktlinjerna i detta dokument kan tillämpas för sjöar, stränder och kustavsnitt som är tillgängliga för allmänheten. Krav på olika typer av drunkningsförebyggande åtgärder återfinns i olika lagstiftningar och det är flera olika myndigheter som har ett ansvar inom området.

Övergripande regler som är styrande i frågan finns bland annat i plan- och bygglagen, Boverkets byggregler, Ordningslagen samt i Produktsäkerhetslagen. Vi har även Lag om skydd mot olyckor samt en allemansrätt att ta hänsyn till i Sverige.

För pooler och bassänger hänvisar vi till ”*Vägledning för badanläggningar*”²⁴.

Råden i denna guide handlar om säkerhet för allmänheten och föreningar. Många av de allmänna säkerhetsprinciperna som beskrivs kan även vara relevanta för skydd av anställda och egenföretagare som arbetar på eller nära vatten.

En viktig princip i dokumentet är att den som utför en riskbedömning av en strand tydligt ska definiera vilken del av stranden som bedöms. Mer om riskbedömning kring dessa anläggningar återfinns i MSB:s ”*Guide till ökad vattensäkerhet*” (MSB249).

Riktlinjerna omfattar inte hälso- och säkerhetsfrågor som gäller föroreningar av vatten och stränder. Ytterligare råd kan ges från Svenska Livräddningssällskapet och dess samarbetspartners, vars kontaktuppgifter finns i slutet av detta dokument.

DRUNKNING ÄR ETT GLOBALT PROBLEM

World Health Organization (WHO), beskriver att cirka 372 000 personer i låg- och medelinkomstländer omkommer genom drunkning årligen. Majoriteten av dessa är barn. Denna siffra är sannolikt grovt underskattad då den exkluderar drunkning relaterat till transport på vatten samt översvämning. Det gör drunkning till en av de vanligaste formerna av dödsolyckor över hela världen – så även i Europa. Drunkning är med andra ord en allmän hälsofara som påverkar alla länder och regioner, men som inte alla inser vidden av.

Orsaker till drunkning

Var och varför drunkningsolyckor inträffar varierar beroende på årstid. Förebyggande åtgärder bör därför väljas med hänsyn till detta. I data om drunkningsolyckor framgår det ofta vilken aktivitet som orsakade olyckan. I många fall är detta dock i praktiken omöjligt att fastställa eftersom ingen bevittnat händelsen. Utredningsinstanser har ofta inget annat val än att klassificera ärendena som olyckor med okänd bakgrund.

Potentiell fara kan mätas på olika sätt, både genom antalet drunkningsolyckor som antalet räddningsinsatser. Vid dödsfall genom drunkningsolyckor ligger vanligtvis en eller flera av följande faktorer bakom:

1. **Icke-simkunniga personer.**
2. **Okunnighet, likgiltighet eller felbedömning av fara.**
3. **Tillgång till riskfyllda vatten utan upplysningar eller begränsningar.**
4. **Bristande övervakning/bevakning.**
5. **Personer som inte kan klara sig själva (eller räddas) ur svårigheter.**

Även om samtliga faktorer ovan kan bidra, är den vanligaste orsaken till drunkning utan tvekan den första punkten. Därefter följer den andra punkten, eftersom få potentiella personer medvetet försätter sig i en situation som innebär livsfara.

Tillgång till riskfyllda vatten utan upplysningar eller begränsningar kan lätt leda till livsfara. Varningsupplysningar kan förebygga potentiella dödsolyckor och väl underhållna avspärrningar kan hålla människor borta från farliga områden.

Övervakning innefattar både föräldrars/vårdnadshavares tillsyn samt livräddare/strandvärdar och andra professionella övervakare.

Oförmåga att klara sig själv i en svår situation kan uppstå om personer, med eller utan avsikt, kommer under vattenytan i kallt vatten. Vattens värmekapacitet är mycket hög. Därför leds värme bort från kroppen 20 till 27 gånger snabbare i vatten än i luft. Kroppstemperaturen minskar snabbt på grund av att värmen både strålar bort och leds bort. Även hos personer som själva uppfattar sin simförmåga som god kan förmågan försämrats avsevärt i kallt vatten med starka strömmar.

Alkoholkonsumtion ökar risken för drunkning. Vid ungefär 40 procent av drunkningsolyckorna i Sverige⁵ med dödlig utgång och 35 procent av olyckorna där personerna överlever finns alkohol med i bilden. Särskilda event såsom skolavslutning, midsommarfirande eller stadsfester kan ge anledning till särskilda åtgärder för att minska risken för drunkningsolyckor.

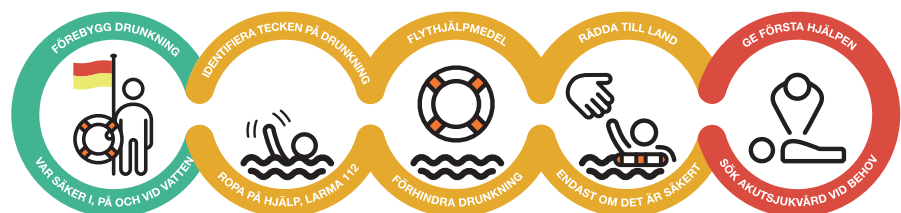
Så förhindras drunkningsolyckor

Drunkningsolyckor kan förebyggas. Det finns enkla, billiga och effektiva sätt att förhindra drunkningsolyckor. FN:s generalförsamling antog den 28 april 2021 en historisk resolution om globalt arbete mot drunkningsolyckor. I denna resolution uppmanar FN alla regeringar och intressenter att vidta omedelbara, samordnade och branschövergripande åtgärder.

Strandförvaltare behöver arbeta för att minimera risken för skador/drunkning. Det räcker inte att bara sätta upp livräddningsutrustning längs stranden och bortse från andra åtgärder. Inte heller är det en acceptabel lösning att neka badgäster tillgång till vattnet, om inte skäl föreligger. Det krävs en genomtänkt strategi där varje länk i drunkningskedjan tas med i beräkningen.

Samtidigt är statistiken tydlig: vid badplatser som övervakas av livräddare/strandvärdar är risken för drunkningsolyckor markant lägre. Det krävs en ökad medvetenhet hos allmänheten om att drunkning är en allvarlig fara, som delvis kan förebyggas med hjälp av livräddare/strandvärdar som övervakar vattendragen. Läs mer om man jobbar inom EU för att förebygga drunkningsolyckor i Bilaga 1.

KEDJAN SOM RÄDDAR LIV VID DRUNKNING

© Laerdal A/S, Svenska HLR-rådet, Svenska Livräddningssällskapet 2021

ATT FÖREBYGGA OLYCKOR

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO), anger att ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar i skäligen omfattning ska tillhandahålla utrustning för livräddning. Skäligheten kan bedömas genom en riksinventering av platsen. Ansvarförhållande behöver ofta vara dokumenterat om nyttjanderättshavare och ägare är olika personer. Ägare eller nyttjanderättshavare ska även bedriva ett systematiskt arbete för att kontrollera och underhålla livräddningsutrustningen.

Systematiskt vattensäkerhetsarbete

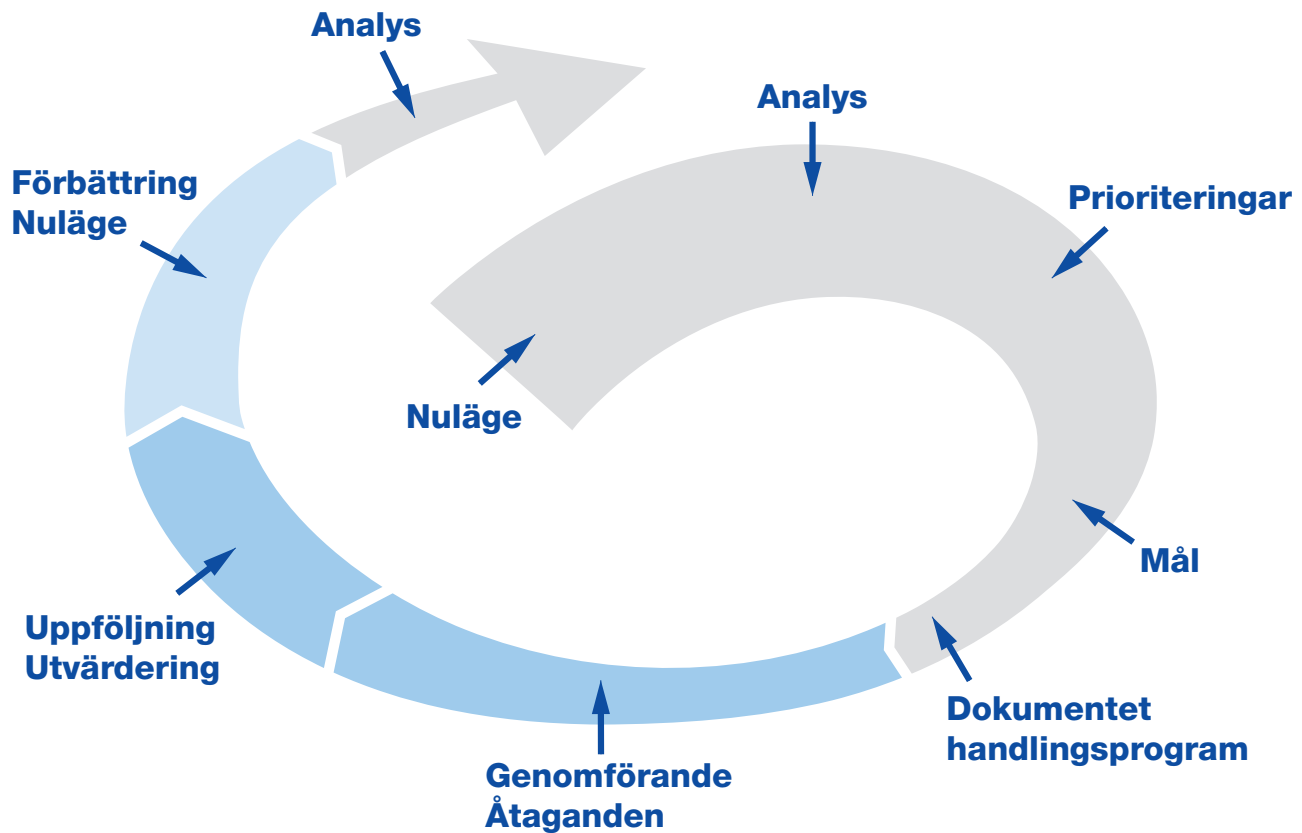
Erfarenhet har visat att det är en fördel om arbetet med vattensäkerhet kan ske utifrån en tvärsektorieell plattform. Kommunen ska också, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder, detta i syfte att bereda människor ett likvärdigt och tillfredställande skydd mot olyckor. Samverkande forum bör sedan skapas inom ramen för detta arbete.

I MSB:s *"Guide till ökad vattensäkerhet"* finns förslag hur processen kring att arbeta med frågor relaterat till vattensäkerhet kan gå till. Arbetet bör ske systematiskt och då olyckor föranleder en räddningsinsats bör inventering av risker, mål och åtgärder ske inom ramen för kommunens arbete med handlingsprogram.

Vad säger lagen?

- Är det fråga om en anläggning ska ägaren eller nyttjanderättshavare tillhandahålla livräddningsutrustning i skäligen omfattning.
- En badstrand räknas som en anläggning om ägaren eller nyttjanderättshavaren iordninggjort platsen på något sätt, till exempel genom bryggor, skyltning, omklädningshytter, papperskorgar eller liknande. Naturliga badstränder omfattas därför inte av kravet på livräddningsutrustning.
- Offentliga badvatten ska registreras och vattenkvaliteten ska kontrolleras enligt en plan samt rapporteras till Havs- och vattenmyndigheten. Alla bad med mer än 200 besökare per dag, listas som EU-bad och ska ha skyltar som tydligt visar på badvattnets kvalitet.

I processen med att skapa systematik ingår bland annat att skapa en nulägesbild följt av en analys. Information hämtas från den egna verksamheten, men bör även inkludera externa källor (till exempel Svenska Livräddningssällskapet, MSB med flera). Arbetet ska vara ett fortgående arbete, se figur nedan.

Figur – systematiskt arbetssätt

En riksinventering bör göras inom ramen för riskhanteringsprocessen för anläggningen och då innehålla ett helhetstänk gällande de risker som finns. Denna process innefattar normalt momenten riskidentifiering, riskanalys och riskvärdering. Med dessa inkluderande moment som utgångspunkt kan verksamhetsutövaren ta ställning till om riskreducerande åtgärder behöver vidtas. En risk omfattar både sannolikheten för en olycka och konsekvensen av en olycka.

Mer om riskhanteringsprocessen samt förslag till punkter att beakta finns i Bilaga 2.

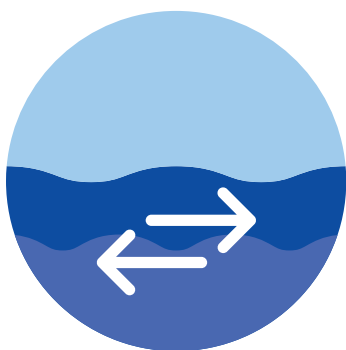
Anläggningssäkerhet

Vid planering av nya anläggningar eller områden vid vatten bör en riksinventering utföras enligt ovan. Extra hänsyn ska tas till barns säkerhet. Många åtgärder är enkla om de planeras i rätt tid.

UPPTÄCKA FAROR PÅ STRÄNDER

Det finns många olika faror på våra stränder och insjöar. Här nedan listas en del av dem. Du finner mer information om faror på stränder i Bilaga 3.

Strömmar

I svenska vatten är tidvattnet mindre påtagligt jämfört med andra delar av Europa, men strömmar kan ändå uppstå, särskilt vid kuster och sund. Utskjutande strömmar, som utströmningar, kan vara farliga för badare. Dessa strömmar bildas ofta i samband med vågor som rör sig in mot land och sedan pressar vattnet tillbaka ut mot havet, detta kallas för en utström. De rör sig ofta snabbt och kan utsätta badande personer för drunkningsrisk. Strömmar kan även uppstå parallellt med stranden.

Det är viktigt att vara medveten om var och när man badar, samt att förstå hur man kan hantera en ström. Om man blir fångad i en utström, är det bästa att försöka simma parallellt med stranden för att komma ur strömmen, istället för att simma rakt tillbaka mot stranden. Det är alltid bra att hålla sig informerad och respektera eventuella varningsskyltar på stranden.

Vågor

Vid kusterna bildas de flesta vågor av vinden, och deras storlek bestäms av fyra faktorer: vindstyrkan, tiden och sträckan som vågen färdas samt vattendjupet. När en våg närmar sig grunt vatten ökar den i höjd samtidigt som dess hastighet minskar. Till slut tillförs vågkammen inte längre tillräckligt mycket vatten för att vågen ska kunna behålla sin form. Då blir den för tung upptill och bryts. Den brutna vågen kallas ibland för surfvåg. Vågor utgör en fara för badande personer på grund av den intensitet och energi som de bygger upp.

Frånlandsvind

Frånlandsvind utgör en särskild fara för personer som badar med uppblåsbara föremål som lätt dras med av vinden och driver ut mot havet fortare än de kan ro eller paddla tillbaka mot stranden. Även nybörjare på kitesurfing eller vindsurfing

kan få problem att ta sig tillbaka till stranden vid frånlandsvind och hamna i en liknande situation. Vinden påverkar både föremål som flyter och ytvattnet som därmed medverkar till att dra flytande objekt med sig ut från land. Vinden blir också i allmänhet starkare ju längre ut man kommer från land eftersom strandens läande verkan minskar.

Frånlandsvind kan uppstå på många stränder vid olika tillfällen. Ett av de viktigaste skälen till att frånlandsvind utgör en sådan fara är att vattenytan ofta ligger stilla när det blåser ut från kusten, vilket kan invagga badgäster i falsk säkerhet. Om höga klippor finns bakom stranden kan de störa vindmönstren, så att vindriktningen blir svårare att bedöma.

En orange vindstrut tillsammans med information om riskerna med frånlandsvind är ett bra sätt att varna besökare. Det finns ett antal flaggor som används lokalt, men även om de fungerar bra på den aktuella platsen är det kontraproduktivt att använda dem internationellt.

Strandens egenskaper

Strömmar och vågor kan vid vissa stränder skapa sandförflyttning som bygger på sandbankar och orsakar djuphål. Detta skapar betydande variationer i djup utmed stranden vilket kan vara farligt för personer som inte är medvetna om förhållandena.

Det finns många områden där strandens egenskaper ändras mellan årstider och från år till år, på grund av vågornas och tidvattnets inverkan. Normalt sett kan stränder antas ha en vinter- och en sommarprofil, där sandnivåerna är mycket lägre under vintern, så att klippor framträder. På sommaren är sandnivåerna oftast högre, vilket kan dölja olika faror som finns under vintern. Även små förändringar kan leda till markant farligare situationer än förväntat. Därför är det viktigt att alla stränder bedöms och analyseras regelbundet.

Naturliga former

Klippor, stora stenblock och andra naturliga uddar på eller nära en strand utgör en uppenbar fara. På vissa platser måste besökare klättra nedför ostadiga eller hala klippor för att ta sig till stranden. Det kan vara lätt att halka, snubbla eller falla. Stora stenblock eller andra uddar döljs och framträder växelvis när vattnet stiger och sjunker. Det innebär en risk för alla personer i vattnet som kan stöta emot dolda hinder under ytan.

Konstruktioner byggda av människor

Vågbrytare, pirar, bryggor och liknande konstruktioner/byggnader utgör välkända faror. Vid högvatten kan personer med bristande simförmåga falla i djupt vatten, och vid lågvatten kan ett fall ner på leda till allvarliga skador.

För sådana konstruktioner gäller därför höga krav på underhåll, så att en acceptabel säkerhetsnivå kan hållas. Med hjälp av belysning kan säkerheten på vissa platser förbättras avsevärt, liksom lämpliga skyltar och avspärningar. Om platser för fartygslastning och ombordstigning är inbyggda i konstruktionen är behovet av skyltar och belysning ännu större.

Kustbarriärer

Kustbarriärer som vågbrytare, skyddsmurar och liknande, som sträcker sig från stranden ut mot havet, kan bilda lockande men farliga formationer av trä, stål eller betong. Sådana konstruktioner är inte alltid uppförda med tillräcklig hänsyn till risken för personer i vattnet. Vissa delar av sådana konstruktioner döljs ibland helt eller delvis under vattenytan, vilket utgör en dold fara. Eftersom de ofta ger upphov till starka strömmar i vissa vatten- och vindförhållanden är de tveklöst farliga. Bad bör om möjligt förbjudas i sådana områden, och varningsskyltar bör sättas upp där farorna tydligt visas.

Mänskliga faktorer

Miljöfaktorer och fysiska faror utgör risker som måste hanteras av människor. Det handlar om hur personerna som uppehåller sig i vattnet och på stranden beter sig. Vissa aktiviteter medför en större risk än andra och i kombination med vissa typer av beteende ökar risken ytterligare.

Den avgörande faktorn är dock antalet personer på stranden och i vattnet. Om antalet människor som utsätts för en risk ökar, blir i regel även sannolikheten högre att något inträffar. Detta förhållande är inte alltid linjärt. Det kan finnas en tröskel där alltför många människor i vattnet eller på stranden leder till andra faror och ökade risker. Det är mycket svårt att begränsa antalet människor som besöker stranden eller är i vattnet, och därför måste varje riskbedömning utgå ifrån effekterna vid onormalt höga besökarantal och maximalt antal personer som badar.

FAROR VID OLIKA AKTIVITETER

Under de senaste decennierna har populariteten för vattensporter som vindsurfing, vågsurfing, stående paddling (SUP) och vattenskoter ökat kraftigt. I vissa områden kan surfbilar (blokart) och kitesurfing utgöra en risk på stränder. När dessa aktiviteter bedrivs på en strand medför det särskilda problem med tanke på kollisionrisken.

Trots utbildningsarbete och informationskampanjer finns alltid problemet med olämplig eller sjöoduglig utrustning. Dålig utrustning är ofta orsaken till att livräddare och räddningstjänst måste ingripa, medan bristande förståelse för ”trafikreglerna” leder till konflikter med badplatsens övriga besökare.

Beteenden som utgör fara

Statistiken visar att män drabbas i 76 procent av alla drunkningsolyckor. Äldre tonåringar och unga vuxna är särskilt i riskzonen. Alkohol i blodet påträffas ofta hos förolyckade och riskerna med att bada alkoholpåverkad kan knappast överdrivas.

Varma dagar tidigt på året kan öka risken för drunkningsolyckor. Personer som badar i öppet vatten kan överskatta sin simförmåga – och tro att den är lika bra som i en behaglig simbassäng fast vattnet är kallt. Även kallbadet har ökat i Sverige och detta kan skapa en risk om personer överskattar sin förmåga eller badar i kallt vatten och har dålig hälsa.

Ett annat beteende som påvisats i Sverige är avsaknaden av flytväst vid olyckor med båt.

Personkategorier/grupper med högre risk

Det är bra att identifiera riskbeteende och grupper som kan innebära högre risker i samband med vatten.

Exempel på sådana grupper kan vara ej simkunniga personer, personer med funktionsnedsättning, personer med medicinsk svårighet och personer påverkade av alkohol eller droger.

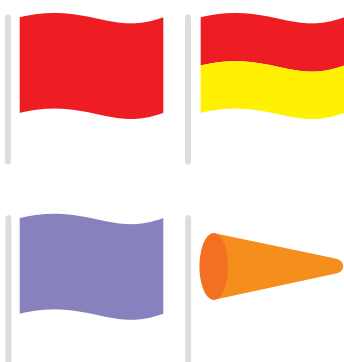

ÖKAD MEDVETENHET OCH INFORMATION

Den första delen i en drunkningsolyckas händelsekedja är bristande kunskap om eller likgiltighet inför risken. Det mest effektiva sättet att bryta ”drunkningskedjan” och åtgärda den viktigaste orsaken till drunkning är att informera och öka medvetenheten hos allmänheten. Därigenom kan människors uppfattning av faror i och nära öppet vatten utmanas och deras medvetenhet om riskerna ökas. Informationen kan ske i form av samtal med grupper och skolklasser, informationsblad och affischer och så vidare.

Genom att involvera lokalsamhället och uppmuntra människor att se badplatsen som en självklar fritidsplats främjas ett sunt förhållande till badplatsens förvaltare. Detta är till fördel för båda parter och kan på ett informellt sätt göra människor mer benägna att rapportera otillåtna beteenden och akuta risker.

Röd flagg Hög risk, rekommenderar inget bad.

Röd-gul flagg Rekommenderad badplats med livräddare/strandvärd.

Lila flagg Det kan finnas djur i vattnet som kan skada människor, till exempel maneter.

Orange kon Frånlandsvind. Uppblåsbara grejer bör inte användas.

Informationen bör riktas in på att främja vattensäkerhet redan i tidig ålder genom en serie informationsaktiviteter som utgår ifrån drunkningsolyckors tidigare nämnda händelsekedja. I Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (LGR22), finns det bland annat med badvett i det centrala innehållet för idrott och hälsa.

Vid information till vuxna bör farorna med att dricka alkohol och ta droger i samband med bad och närhet till öppet vatten betonas. Informationen bör också sträva efter att öka medvetandet om säkerhet i allmänhet och om praktiska säkerhetsrutiner.

Flaggning är en enkel och effektiv metod för att hålla besökare informerade om säkerheten på stranden och i vattnet. Det används särskilt för att varna om farliga förhållanden i vattnet och för att ge instruktioner om var det är säkert att bada.

Det avslutande informationsområdet som inte beskrivits ännu gäller allmän livräddningsutrustning, se Bilaga 5. Om människor ska förväntas kunna reagera på en nödsituation genom att använda allmän livräddningsutrustning, måste

**Se mer om bad-,
båt-, is- och
vädervett här!**

livräddningsutrustningen vara standardiserad och allmänheten ha instruerats i hur den används. Skolan är den självklara platsen att inleda utbildningsprocessen på, tillsammans med allmänna utbildnings- och upplysningskampanjer.

På turisttäta badorter är det effektivt att distribuera broschyrer och meddelanden om vattensäkerhet genom turistbyråer och hotell. Dessa broschyrer bör primärt innehålla säkerhetsinformation, anpassad specifikt till den lokala miljön för att maximera relevansen och effektiviteten.

På Svenska Livräddningssällskapets hemsida finns ett utvecklat säkerhetskoncept för bad-, båt-, is- och vädervett så att människor ska kunna vistas nära vatten på ett säkert sätt. Konceptet finns att ladda ner via QR-koden till vänster.

Läs mer om ökad medvetenhet och information i Bilaga 4, samt allmän räddningsutrustning i Bilaga 5.

Tala om vart du ska och när du tror att du kommer tillbaka.

Ta reda på var du kan hitta livräddningsutrustning.

Ha alltid sällskap med dig när du badar.

Ha hela tiden uppsikt över varandra.

Gå försiktigt på brygga, klippa eller bassängkant.

Hoppa och dyk bara om det är tillräckligt djupt.

Simma längs strand eller brygga.

Knuffa aldrig i någon eller håll fast någon under vattnet.

Ropa bara på hjälp när du verkligen behöver.

Använd förlängda armen om du behöver hjälpa någon upp ur vattnet.

112 är lätt att slå.

ÖVERVAKNING AV BAD

Bad i öppet vatten medför särskilda risker. Syftet med detta avsnitt är att ge badplatsförvaltare råd om hur bad kan övervakas utifrån en riskbedömning.

På många platser badar både barn och vuxna även om platsen inte är övervakad. I sådana fall måste riskerna beaktas noggrant.

Förvaltare av badplatser har en viktig roll i att säkerställa säkerheten för besökare. Det är viktigt för förvaltare av ett område som känner till att området används för bad är tydliga med hur de hanterar situationen. Läs mer om övervakning av bad i Bilaga 6.

När friluftsbad tillåts eller uppmuntras, är det viktigt att genomföra en noggrann riskbedömning samt att skriftliga rutiner tas fram och granskas regelbundet. Denna bedömning bör identifiera potentiella faror och föreslå lämpliga åtgärder. Det är med fördel en riskanalys görs på även platser som inte har övervakning. Genom riskanalysen tas åtgärder fram och rekommendationer till eventuell utrustning och skyltning. Det ska framgå en tydlig kommunikation samt ansvar.

Genom att arbeta proaktivt med riskhantering och tydlig kommunikation kan förvaltare av badplatser bidra till en säkrare miljö för alla som vistas vid vatten.

Rutiner på platser som övervakas av livräddare/strandvärdar

Där livräddare/strandvärdar arbetar, antingen som avlönade anställda och/eller volontärer, finns ett antal principer som bör förstås och följas. Det bör finnas:

- En karta som visar vilken del av badområdet som övervakas.
- Tydligt angivna minimikrav för utbildning och kvalifikationer som personalen måste uppfylla.
- Ett angivet lägsta antal livräddare/strandvärdar för varje område på platsen när badaktiviteter övervakas och vilka dagar och tider övervakning sker.
- En tydlighet i hur anläggningen samarbetar med kommunal räddningstjänst och övriga av samhällets räddningsorganisationer.
- Kommunikationsvägar och operativ ledning på platsen.
- Skötsel av kontrollcenter och bevakningspunkter, maximalt synliga platser, utplacering av relevanta flaggor, bojar, skyltar.
- Specificerade och detaljerade system för inspektion och underhåll av utrustning.
- Rapporteringsrutiner för tillbud.
- En handlingsplan för nödsituationer.

Funktioner och ansvar för livräddare/strandvärdar

De viktigaste uppgifterna är att:

- Övervaka badgäster och kommunicera med övrig personal på platsen så att problem kan förutses och förhindras samt att nödsituationer upptäckas i ett tidigt skede.
- Om områden för vattensporter finns, kontrollera dessa, så att olyckor genom exempelvis kontakt mellan badande personer och andra aktiviteter undviks.
- Utföra livräddningsinsatser och reagera på nödsituationer efter behov. Detta innefattar att larma samhällets hjälpresurser genom att ringa 112 samt att underlätta för hjälpresurserna då de anländer.
- Öka medvetandet om specifika och allmänna faror genom information och hjälpa besökare och andra personer i närheten att agera på ett säkert sätt. Det vill säga jobba uppsökande och förebyggande.

Det är i de flesta fall olämpligt att låta livräddare/strandvärdar utföra andra uppgifter (så som hyra ut solstolar, plocka skräp med mera) som gör att de distraheras från sin viktigaste uppgift – att övervaka området och reagera på incidenter.

SAMVERKAN

112 är Sveriges nationella nödnummer. Man kan ringa nödnumret 112 dygnet runt var man än är i Sverige. En nödsituation är när man snabbt behöver hjälp från ambulans, räddningstjänst, polis, flyg-, sjö-, fjällräddning, jourhavande präst eller giftinformation. Det är SOS Alarm som hanterar 112-verksamheten i Sverige. Läs mer om samverkan mellan olika räddningsaktörer i Bilaga 7.

Sjöräddning

Sjöfartsverket är ansvarig myndighet för statlig sjö- och flygräddningstjänst. Det är verksamheten för att rädda liv i havet, utmed kusterna och i Mälaren, Väneren och Vättern.

Verksamheten leds operativt från Sjöfartsverkets nationella Sjö- och flygräddningscentral (Joint Rescue Coordination Centre, JRCC). Räddningsledaren är ansvarig för att bedöma larmen och fatta beslut om att inleda räddningsinsats och med lagen som stöd har man tillgång till ett stort kluster av olika resurser. De larmar ut de resurser som anses bäst lämpade både i förhållande till geografisk placering och typ av larm.

Räddningstjänst

I de områden där inte Sjöfartsverket enligt ovan är ansvariga för räddningstjänsten är det den statliga eller kommunala räddningstjänsten som har ansvaret. Den kommunala räddningstjänsten kan i många fall vara organiserad genom samarbete mellan flera kommuner. Varje räddningsinsats leds av en räddningsledare.

Sjukvård

Huvudman för akutsjukvården är regionen. I många fall har man entreprenörer som bedriver ambulansverksamheten.

Livräddare/strandvärdar

Vid en strand med livräddare/strandvärdar är det oftast dessa som besökare först vänder sig till vid befarade tillbud. De kan ofta hjälpa till att hitta personer i nöd. Livräddare och annan strandpersonal kan även ge första hjälpen. Handlingsplaner ska visa överenskomna rutiner med alla typer av utryckningspersonal så att samverkan vid insatser kan ske så effektivt som möjligt. Varje gång en nödsituation uppstår ska detta protokollföras noga så att uppföljning underlättas.

Samarbete med räddningstjänst och sjukvård

Som tidigare nämnts är det mycket viktigt att samarbeta med räddningstjänst och sjukvård innan handlingsplaner för nödsituationer färdigställs, och att bibehålla samarbetet även därefter.

Om möjligt bör en formell avsiktsförklaring upprättas mellan badplatsens förvaltare och den kommunala räddningstjänsten. Denna utgör en tydlig ram för hur de båda parterna samarbetar. Det rekommenderas även att:

- Livräddare/strandvärdar utnyttjar möjligheten att besöka räddningsorganisationernas lokala organisationer för att ta reda på hur man kan samarbeta vid räddningsinsatser i det berörda kustområdet.
- En räddningsövning med samverkansfokus genomförs varje år för att säkerställa att handlingsplanerna är ändamålsenliga.
- Att anordna en livräddardag där allmänheten kan se och lära vad som sker vid en räddningsinsats i vattnet, samt att enheterna får ett övningstillfälle tillsammans.

Foto: Patrik Nilsson/Sjöfartsverket

KONTAKT- UPPGIFTER

Svenska
Livräddningssällskapet

Svenska Livräddningssällskapet

Brovägen 5, 4 trp
182 76 Stocksund
svenskalivreddningssallskapet.se

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

651 81 Karlstad
Telefon, växel: 0771-240 240
registrator@msb.se
msb.se

SOS
Alarm

SOS Alarm

Sveavägen 145
113 46 Stockholm
Telefon, växel: 010-140 80 00
kundcenter@sosalarm.se
sosalarm.se

REFERENSER OCH BILAGOR

Referenser

- 1 [https://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572\(21\)00037-X/fulltext](https://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572(21)00037-X/fulltext)
A. Claesson, 2021.
- 2 Quan L, Kinder D. Pediatric submersions: prehospital predictors of outcome. Pediatrics. 1992 Dec;90(6):909-13.
- 3 <https://europe.ilsf.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/03/Safety.pdf>
- 4 <https://publikationer.konsumentverket.se/produkter-och-tjanster/sport-fritid-och-skyddsutrustning/vagledning-for-badanlaggningar>
- 5 Drowning deaths in Sweden with emphasis on the presence of alcohol and drugs – a retrospective study, 1992–2009 Kristin Ahlm, Britt-Inger Saveman and Ulf Björnstig.

Bilagor

Samtliga bilagor finns att hämta via QR koden nedan eller på <https://svenskalivraddningssallskapet.se/strandbevakning/>

Svenska
Livräddningssällskapet